

Govor visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu Paddyja Ashdowna pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda

Gospodine predsjedniče,

Danas podnosim prvi izvještaj Vijeću sigurnosti otkako sam od uvaženog prethodnika krajem maja preuzeo dužnost visokog predstavnika u BiH.

Dozvolite mi da vam predstavim svoje utiske nakon nekoliko prvih mjeseci, zatim prioritete u toku mog mandata, kao i da vas upoznam sa onim što vi možete očekivati od nas i za šta bismo mi zamolili vas i vlade koje podržavaju i finansijski snose troškove naših aktivnosti.

Ali prije toga mi dozvolite da vam kažem da mi je drago što sam u mogućnosti da vam se obratim skupa sa mojim prijateljem i kolegom Jacquesom Kleinom koji podnosi zadnji izvještaj prije zatvaranja misije Ujedinjenih naroda u BiH za nekoliko sedmica. To će biti kraj desetljeća u kojem su ulagani napor u pravcu očuvanja mira u jednoj maloj evropskoj državi, nastojanja u kojima je živote izgubilo 272 pripadnika Ujedinjenih naroda. Bio je to intenzivan i težak zadatak. Ali će UN otići iz te zemlje sa završenom misijom i dignute glave; dozvolite mi da sa svoje strane odam priznanje tome, odnosno onome što su radili svi koji su bili na misiji u BiH pod zastavom UN-a, i – znam da se sada obraćam i u ime naroda BiH u cijelosti – ogromnom doprinosu Jacquesa Paula Kleina kojeg je dao kroz svoje vođstvo, trud i sposobnost da obavi posao. Takođe bih iskoristio ovu priliku da mu se zahvalim i na mudrim savjetima i pouzdanoj podršci.

Slijedećeg mjeseca će se napuniti sedam godina otkako se

završio rat u Bosni.

Davno je to bilo.

U to vrijeme bilo je more skeptika.

Sporazum se neće održati, upozoravali su. Naši mirovnjaci će biti uvučeni u gerilski rat. Izbjeglice se nikad neće vratiti. Beograd i Zagreb će vršiti tako koban utjecaj, i to daleko brže nego što će iko moći predvidjeti.

Bosna, kao i ostali dijelovi Balkana, su pred propašću. Tako su govorili. Bili smo osuđeni na propast.

Posao nije do kraja obavljen. Ali kako se suočavamo sa preostalim problemima i kako međunarodna zajednica s pravom skreće pažnju u pravcu novih i izuzetno velikih, opasnih problema drugdje u svijetu, vrijedi da se podsjetimo šta smo postigli od vremena kada je Bosna zauzimala preveliko mjesto u radu ovog Vijeća.

U BiH se Sporazum održao.

Mir traje veće gotovo dva puta duže nego rat.

Dodite u Sarajevo i tamo ćete vidjeti živu evropsku prijestonicu, tamo gdje je vladao pakao od 1992. do 1995. godine.

Kako je mir zavladao, broj vojnika SFOR-a koji su bili potrebni da ga štite je postojano opadao sa 60.000 na sadašnjih 18.000. Taj broj će i dalje opadati, čak na 12.000. Ti vojnici, dodao bih, obavili su izvrstan posao; i danas ga obavljaju.

Postigli smo uspjeh i u smanjenju domaćih vojnih snaga. Kada je potpisan Daytonski sporazum 430.000 ljudi je bilo naoružano; danas ih ima 33.000.

Zahvaljujući ogromnom radu UNHCR-a, gotovo milion izbjeglica

se vratilo svojim kućama, od čega se preko 350.000 hiljada vratilo u područja u kojima su manjina; riješeno je oko 60% imovinskih zahtjeva registrovanih u zemlji. U BiH smo izumili novo ljudsko pravo – pravo izbjeglica na povratak nakon rata.

Na hiljade kuća je popravljeno. Proizvodnja električne energije danas dostiže 90% prijeratne proizvodnje.

Ah, rekoše skeptici, ali bez demokracije u Beogradu i Zagrebu u Bosni nikad nećete imati pravi mir. Male su šanse. Danas u Beogradu i Zagrebu vlada demokacija.

Nema više Tuđmanovog režima. Hrvatska kroči velikim korakom ka integraciji u Evropsku uniju.

Miloševiću se sudi u Hagu. Ja i još neki drugi smo svjedočili protiv njega.

Velika je šteta što se Miloševiću u Hagu još uvijek nisu pridružili Karadžić i Mladić. To što su još uvijek na slobodi u ozbiljnoj mjeri podriva naša nastojanja, i to ne samo ona koja se ulažu u pravcu uspostave vladavine prava u BiH. Sada je krajnje vrijeme, sedam godina nakon Daytonu, da oni budu uhvaćeni i dovedeni pred lice pravde.

Nemojte me pogrešno shvatiti.

Stanje u regionu je još uvijek krhko. Neki dijelovi regiona još uvijek su u opasnosti da zapadnu u krizu. BiH je još u krhkom stanju. Proces pomirenja je daleko od kraja. Trebaće vrijeme da bi sve zacijelilo.

Progres na Balkanu je često frustrirajući – dva koraka naprijed, jedan nazad.

Ali moramo biti pažljivi. Ne smijemo tumačiti spor napredak kao nikakav napredak.

Da ste 1996. godine snimili stanje u BiH i tu sliku uporedili sa sadašnjom, primijetili biste razliku; i vidjećete nova

poboljšanja u 2003., 2004., i 2006.

Stoga trebamo voditi računa o krupnom planu.

I to moramo sasvim jasno shvatiti.

Izbori

Zbog kojih sam podigao obrvu na neke komentare od kojih je većina dolazila sa distance od nekoliko hiljada milja, po pitanju rezultata naših nedavnih izbora.

Dozvolite mi da vam se ukratko obratim po pitanju izbora.

Prije svega, sramota je što nije odano veće priznanje činjenici da su to bili prvi izbori koje su oranizirali i proveli sami Bosanci i da su obavili prvoklasan posao, kao što je to potvrdio ODIHR i drugi. Oni su, Bosanci, obavili zadatak koji se smatra jednim od najtežih u svakoj državi.

Drugo, ne sporim da je odziv birača bio razočaravajući. Smatram da je to odraz rasprostranjenih frustracija zbog političkog procesa u BiH, kao i određenog zamora nakon šest izbora u proteklih šest godina.

Osim toga, kada govorimo o izbornim rezultatima, pročitao sam mnoge novinske naslove koji najavljuju povratak nacionalizma u BiH: "Povratak u budućnost", pisalo je u jednom; "Naprijed u prošlost", stajalo je u drugom.

Jednostavno smatram da to nije tako.

Od tri nacionalističke strane, podrška data dvjema je u opadanju, a ne u porastu.

A stranka koja je najbolje prošla – SNSD – nije nacionalistička stranka.

Stoga apeliram na vas, kao što sam apelirao i na stranke u BiH, da ishod ovih izbora ne tumače pogrešno.

Ono čega smo svjedoci je glas protesta – ili, neglasanje iz protesta, s obzirom na nizak odziv birača – protiv politike i političara generalno, kao i protiv sporih reformi.

Prije izbora sam proputovao cijelom zemljom. I lično sam čuo poruke birača, na susretima sa građanima koje sam imao jedan za drugim, na radio intervjuima, takođe jedan za drugim.

Njihova poruka nije bila: dajte nam nacionalizam, nego: dajte nam budućnost.

Za razliku od građana u centralnoj i istočnoj Evropi, oni nisu kaznili svoje lidere zato što su donijeli previše reformi, nego zato što ih je bilo premalo. Bio je to vapaj za pomoć.

Nova bh. vlada treba čuti taj vapaj.

Kao i mi u međunarodnoj zajednici.

Naša misija

Bez obzira na ustroj novih vlada u BiH, izazovi s kojima se ta zemlja suočava isti su danas kao što su bili i prije izbora, isti su i ovog mjeseca kao što su bili prošlog.

Još uvijek se suočavamo sa uspostavom vladavine prava.

Još uvijek se suočavamo sa problemom zapošljavanja.

Još uvijek se suočavamo sa problemom uspostave efikasne vlade, stabilnih institucija i podizanja standarda u javnom životu.

Drugim riječima, još uvijek je pred nama izazov koji se zove: “napraviti BiH državu funkcionalnom i zaposliti bh. građane.”

Jedino što se promijenilo je to što su ti izazovi postali urgentniji.

Kada sam preuzeo dužnost, istakao sam svoje prioritete: “prvo zakonitost, zatim posao, kroz reformu.”

I to su još uvijek moji prioriteti. Oni su istaknuti u ovom programu kojeg smo usaglasili sa bh. organima vlasti. Kopije tog programa će vam biti dostupne.

Pravda

Napravili smo početak u procesu uspostave vladavine prava.

Reorganizirali smo međunarodnu zajednicu u BiH u skladu sa tim prioritetom.

- U fazi smo uspostave novog odjela koji će rješavati probleme kriminala i korupcije. Kada odjel bude u potpunoj funkciji radiće sa domaćim istražiteljima kako bi se pronašli svi oni koji krše zakon koji se trebaju dovesti pred lice pravde.

- Uspostavili smo novu jedinicu za zakonsku reformu na čijem se čelu nalazi Bosanac i gotovo cjelokupno osoblje te jedinice su ljudi iz Bosne. Oni sarađuju sa bh. organima po pitanju novih zakona, u cilju dovođenja kriminalaca pred lice pravde.

- Skupa sa organima iz BiH započeli smo proces restrukturiranja sudskog sistema u BiH na svim nivoima, koji je inače trebao davno početi. Tim procesom će se osigurati da samo poštenim sudijama i tužiteljima bude dozvoljeno da ubuduće provode pravdu.

- Obećali smo da će se do jeseni formirati Visoko sudsko i tužilačko vijeće. Sa zadovoljstvom mogu reći da je ono već formirano.

- Uspostavili smo posebno vijeće unutar državnog suda, kao i poseban odjel pri BiH tužilaštvu za borbu protiv organiziranog kriminala. Siguran sam da će ono biti u funkciji i suditi kriminalcima do 31. decembra ove godine.

U januaru će policijska misija Evropske unije preuzeti dužnosti IPTF-a. Misija će se oslanjati na temelje koje je

postavio UNMIBH i pomagaće bh. organima da uspostave održive strukture za provođenje zakona. Nastaviće rad koji je započeo UNMIBH na državnoj agenciji za informisanje i zaštitu, državnoj graničnoj službi i programu borbe protiv trgovine ljudima pod nazivom 'STOP'.

Očekujem nesmetanu tranziciju između UNMBIH i EUPM. Kao što vam je poznato, na funkciju komesara EUPM je imenovan IPTF komesar. Sven Frederiksen i ja imamo direktnu svakodnevnu saradnju.

Od januara na stotine visokokvalificiranih oficira EUPM-a će biti kolocirani sa bh. policijom. EUPM oficiri će pratiti, savjetovati i nadgledati bh. policiju koja će raditi na obradi najvećih kriminalaca.

Znači, postićemo napredak.

Ali pred BiH je ostalo još puno toga što je potrebno uraditi kako bi imala funkcionalan sistem pravosuđa.

Sada moramo ubrzati naša nastojanja time što ćemo uvesti ključne zakone koji još uvijek nisu na snazi, ali koji su bitni za primjenu pravde u BiH. Ako se očekuje uspjeh, onda su nam potrebne vaše vlade. One nam mogu pružiti praktičnu podršku koja nam je potrebna.

Glavni dio naših nastojanja je novi BiH sud. Odlučni smo da ovaj sud počne s radom u januaru 2003. godine, sa nekim od instrumenata koji su mu potrebni, kao što je novi Krivični zakon, te Zakon o krivičnom postupku, oba na državnom nivou.

Postoje i drugi instrumenti koji su ovom sudu neophodni kako bi efikasno rješavao probleme organiziranog kriminala i korupcije. Da bismo ih imali, moramo se okrenuti međunarodnoj zajednici, odnosno ekspertima i resursima koji su neophodni za provođenje programa zaštite svjedoka, programa borbe protiv pranja novca i programa protiv gubitka sredstava. Osim toga, potrebna nam je međunarodna zajednica za obezbjeđenje sudija i

tužitelja koji će djelovati kao mentori i usmjeravati lokalne sudije i tužitelje kako budu provodili novi sistem pravosuđa.

Takođe će nam biti potrebna i znatna međunarodna pomoć ukoliko se očekuje obuka lokalnih sudija, tužitelja, policije, službenika sudova i advokata odbrane u oblasti primjene novog Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku. Ta obuka će biti neophodna u nekoliko narednih mjeseci ako se očekuje početak rada novog državnog suda prema planu, početkom 2003. godine. Takvu obuku jedino može obezbijediti međunarodna zajednica.

Posao

Međutim, sada moramo otvoriti još jedan front reforme. Ekonomске reforme. I ponovo moram reći, vrijeme nije na našoj strani. Moraćemo krenuti brzo, brzo do bola. Jer vrijeme više nije na strani BiH, vrijeme je sada naš neprijatelj.

Pomoć se smanjuje, dugovi se gomilaju a strane investicije se ne povećavaju da ispune prazninu.

Jedan pogled na ekonomske pokazatelje vam govori da pacijent lebdi između ozbiljnog i kritičnog stanja.

Skoro polovina stanovništva živi blizu linije siromaštva: jedan od pet građana živi na manje od dva i po eura na dan; u Republici Srpskoj jedan od četiri.

Prihod po glavi stanovnika u BiH je manji od polovine predratnog nivoa, i ova zemlja je na indeksu humanog razvoja UNDP-a sada rangirana ispod Albanije.

Sve ovo je rezultiralo naizgled nezaustavljivim odlivom mladih i talentiranih ljudi iz Bosne i Hercegovine, drugim riječima, naš najveći izvoz je naša budućnost. Između 1996. i 2001. godine, ovu zemlju je napustilo 92.000 mladih ljudi. Istraživanja pokazuju da bi preko 60% mladih ljudi napustilo zemlju kad bi mogli.

Ako ih želimo zadržati, onda nemamo druge opcije nego da još više ubrzamo kurs reforme. BiH mora biti u stanju ponuditi mladim ljudima, ako ne odmah, onda barem izgleda u svijetliju budućnost, što je jedan od razloga zašto će rad OSCE-a na obrazovanju biti tako važan.

Moraćemo raditi brzo, možda čak i grubo, da pokrenemo privredu. Brzina će biti važnija od savršenstva. Naš moto će morati biti *"Le mieux est l'ennemi du bien"*.

Već pravimo pomake.

U proteklih nekoliko mjeseci doneseni su neki važni zakoni, uključujući i amandmane na državni Zakon o civilnoj avijaciji, zakone o elektroprivredama entiteta, Zakon o koncesijama Federacije BiH, entitetske zakone o bankama i državni Zakon o veterinarstvu.

Isto tako sam početkom ove sedmice donio suštinski važne ekonomske zakone, čime sam dovršio posao koji sadašnji parlamenti nisu uspjeli da urade i raščistio teren za njihove nasljednike.

Međutim, nikakvi zakoni neće donijeti ljudima blagodet ako se ne provedu; ni jedan zakon neće ništa promijeniti ni za dlaku ako cjelokupni način na koji vlasti djeluju uništavaju mogućnosti zapošljavanja umjesto da ih stvaraju, i ako način na koji prikupljaju prihod osiromašuje javne službe i bogati kriminalce.

Ukoliko se od međunarodne zajednice očekuje da i dalje pruža podršku BiH, ako će svjetski poreski obveznici i dalje graditi nove bolnice i škole, onda moraju znati da subvencioniraju reformu a ne reket.

Trenutne procjene, i to oprezne procjene, su da se oko 600 m KM – 300 m eura – gubi svake godine putem carinskih prevara, jedan i po puta više od cjelokupnog državnog budžeta nestaje u korupciji i švercu.

Ekvivalent cijelog godišnjeg budžeta Državne granične službe – oko 30 miliona eura – gubi se u skoro mjesec dana putem utaje poreza na promet.

Ako će međunarodna zajednica i dalje održavati svoj angažman u BiH, ovo, jednostavno rečeno, ne može ići dalje.

Iz tog razloga sam predložio zamjenu poreza na promet koji je podložen korupciji modernim sistemom PDV-a na državnom nivou. I iz tog razloga sam tražio da Evropska komisija predloži način djelovanja zajedno sa organima vlasti u BiH na reformi carinskog sistema u cilju sprečavanja prevare a jačanja sistema prikupljanja prihoda.

Međutim, nema smisla davati više sredstava slabim centralnim institucijama, što je razlog što isto tako predlažemo izmjene u centralnoj vladi Bosne i Hercegovine, odnosno Vijeću ministara, kako bismo obustavili sistem etničke rotacije koji predstavlja jednu bizarnu ministarsku vrtešku i institucionalizira nestabilnost tamo gdje nam je najmanje potrebna. Mi također predlažemo da se predsjedavajućem da podrška u obliku profesionalne državne službe koja mu je potrebna za obavljanje posla, što je opet nešto u čemu će nam biti potrebna pomoć međunarodne zajednice. Relativno mala sredstva će uroditi velikim plodom kasnije.

Strukturalne reforme u kombinaciji sa agresivnom ekonomskom reformom predstavljaju naredni korak za postizanje funkcionalnosti BiH. Bosni i Hercegovini treba okršaj sa birokracijom u cilju oslobađanja od apsurdnih propisa koji lokalne biznismene dovode do ludila i masovno odvraćaju potencijalne strane investitore.

Ukratko, vrijeme je za revoluciju ekonomske reforme kako bi se od BiH načinilo bolje mjesto za poslovanje.

Isti program reforme, bez obzira na vlasti

Bez obzira kakav će biti sastav nove vlasti, moja poruka će

biti ista.

Mi ćemo o vama suditi ne po onome što ste govorili tokom predizborne kampanje, nego po onome što radite na svom radnom mjestu.

Ako ste ozbiljni što se tiče reforme, kako kažete da jeste, sada imate šansu da to i dokažete.

Jasni prioriteti

Sedam godina nakon Dayton, BiH ulazi u krucijalnu fazu.

Posao koji nastojimo uraditi je moguće uraditi, ali samo ako ostanemo angažirani i ako ostanemo usredsređeni na njega.

Moj pristup će biti da pravim drastičnu razliku između onih pitanja koja su istinski suštinska i onih koja su jednostavno poželjna. OHR, sa svojim izvršnim ovlastima koja ima na raspolaganju, trebao bi da se usredsredi na ovo prvo. Ima mnogo drugih agencija koje će preuzeti dugoročno razvojne zadatke nakon našeg odlaska.

Naš zadatak je sada završiti ono što smo počeli i usredsrediti se na ključne preostale zadatke. Povratak izbjeglica, na primjer, priča je o izvanrednom uspjehu. Ono što je važno sada je da ne usporimo napore u toku 2003. godine, tako da budemo u poziciji da uspješno predamo odgovornost organima BiH na kraju naredne godine. Za ostvarenje ovog cilja potrebna nam je stalna podrška i sredstva. Posebno je potrebno da gradimo kapacitete lokalnih institucija u periodu kad se spremaju da preuzmu osnovnu odgovornost za upravljanje procesom povratka. Zabrinjava me da neke zemlje, po mom mišljenju prerano, smanjuju iznose sredstava koje daju za povratak u narednoj godini, upravo sad kad je održiv uspjeh na pomolu. Moramo se čuvati da ne pokleknemo kad smo na korak do pobjede.

Međutim, ja sam odlučan u tome da brže krenemo ka davanju zadataka u ruke građanima BiH.

Prema tome, kako bismo obezbijedili potrebni fokus i disciplinu za sve naše napore, ja sam dao instrukcije mome osoblju da izradi Plan implementacije mandata, čije je svrha da navede, jasno i koncizno, jezikom koji svako razumije, i sa mjerljivim instrumentima, koji su ključni zadaci OHR-a i kako namjeravamo da ih provedemo. Ovaj dokument će biti spreman u vrijeme održavanja sjednice Upravnog odbora PIC-a 21. novembra.

Međunarodna zajednica u BiH trebala bi djelovati kao jedinstven tim; da svi imaju na umu jedan cilj. Dok se naši kolektivni resursi smanjuju biće čak i važnije da djelujemo kao jedan i da ostanemo usredsređeni na ono što je zaista bitno.

Moramo se sjetiti da naš zadatak nije stvoriti u BiH zemlju prvog svijeta, nego dovesti zemlju do tačke gdje mir stoji na čvrstim temeljima, gdje ona više ne predstavlja prijetnju ni za sebe niti za svoje susjede, gdje ona postaje pouzdan međunarodni i regionalni partner koji djeluje unutar strukture moderne evropske države i koja stoji čvrsto na kursu integracije, vremenom, u Evropsku Uniju.

Mi ćemo sve više i više tražiti da drugi, manje privremeni elementi međunarodne zajednice preuzimaju vođstvo. Najočigledniji primjer je Evropska Unija. Pozdravaljam činjenicu da Evropska Unija čvrsto preuzima sve veći dio tereta u BiH, kao i u ostatku balkanskog regiona.

Ona to obavlja na nekoliko načina:

Strateški, time što održava izgled BiH za članstvo u EU jednog dana, i što BiH sve čvršće veže za evropske standarde putem procesa stabilizacije i pridruživanja.

Vojno, time što osigurava preko 9000 trupa, preko 60% trenutnih snaga SFOR-a.

Ekonomski, time što otvara cijelo tržište EU za proizvode iz

BiH.

I finansijski, time što svake godine za pomoć osigurava desetine miliona eura.

Dolazak Policijske misije EU u januaru biće još jedan praktičan izraz evropskog angažmana. Isto tako će se nastaviti i moj dvostruki angažman, kao visoki predstavnik i specijalni predstavnik Evropske Unije, što već pokazuje svoju vrijednost uspostavljanjem bližih odnosa sa Briselom i sa "porodicom" EU koja se nalazi u regionu.

BiH i dalje ostaje zajednički posao u koji je uključena cjelokupna međunarodna zajednica, i mora ostati uključena ako želimo da je dovedemo do uspjeha. To uključuje Sjedinjene Američke Države, čiji doprinos u BiH, u trupama, pomoći i političkoj snazi, i dalje čini veliku razliku između uspjeha i promašaja.

Time se stavlja posebna obaveza na susjede BiH, posebno na Hrvatsku i SRJ, da aktivno djeluju na izgradnji stabilnosti i pomirenja u BiH i da pokažu puno poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Demonstriranje stvarne oprijedjeljenosti za regionalnu saradnju je važan pokazatelj u sklopu procesa stabilizacije i pridruživanja EU: način na koji se susjedi BiH budu ponašali prema njoj pruža im šansu da pokažu svoje opredjeljenje za takvu saradnju.

U zaključku

Gospodine predsjedniče, čak i prije 11. septembra 2001. godine, tragični događaji koji su se nedavno odigrali na Balkanu podsjećali su nas na opasnost koju mogu nositi propale države ili države u rasulu za širu međunarodnu zajednicu; kako nestabilnost može biti zarazna; kako brzo nečiji problem može postati svačiji problem.

Na Balkanu smo naučili lekciju; i moramo i dalje pokazivati na Balkanu, kao i u BiH, da je nismo zaboravili.

Ali naučili smo još nešto, na drugim mjestima na našem evropskom kontinentu. U srednjoj i istočnoj Evropi neke države su preobrazile svoje izgled, i to sopstvenim naporima i uz značajnu međunarodnu pomoć i angažman. Te zemlje sada stoje na pragu učlanjenja u Evropsku uniju.

Mi sada imamo šansu da BiH čvrsto postavimo na taj isti put i damo njenim građanima drugu šansu za svijetlu budućnost koja im je na tako okrutan način izmakla prije jednu deceniju.

Za to će biti potrebno stalno finansiranje; biće potrebno stalno, mada umanjeno, vojno prisustvo, barem za izvjesno vrijeme; biće potreban stalni angažman kvalificiranih kadrova.

A iznad svega će biti potrebna jedna druga stvar.

Politička volja.

Politička volja da se ovaj posao dovede do konačnog uspjeha, uspjeha koji je sad na dohvat ruke ako, ali samo ako, možemo i dalje ostati na ovom kursu.